

NAJVEĆI JE IZAZOV ZA MUZEJE PRONAĆI NAČIN NA KOJI ĆE PRIMARNO OSTATI ČUVARI BAŠTINE

VANJA ILIĆ □ Samostalni arhitektonski ured, Zagreb

VANJA ILIĆ, dipl. ing. arh.

Rođena je u Zagrebu, gdje je završila klasičnu gimnaziju i 1998. diplomirala na Arhitektonskom fakultetu. S partnerima osniva Arhitektonski studio *Capsula*, u kojemu djeluje do 2003. Od 2003. otvara samostalni ured. Od 1998. aktivno je prisutna na arhitektonskoj sceni s nizom realizacija, natječaja, izložaba i projekata s područja arhitekture, javnog prostora i produkt-dizajna. Njezini se radovi često objavljuju u stručnoj periodici te u periodičnome i dnevnom tisku.

Značajnije realizacije: Trg kralja Tomislava u Samoboru, višestambena zgrada POS-a u Cresu; interijeri: serija Eronet, TeoP, A Part; postavi izložaba: Zgraf 9, Zgraf 10, Stefan Sagmeister, Donassy otvoreni atelier, stalni postav Muzeja vučedolske kulture, soba Apoksiomena u Muzeju Apoksiomena.

Dobitnica je brojnih strukovnih nagrada u Hrvatskoj i inozemstvu te je višestruko nagrađivana na urbanističko-arhitektonskim natjecanjima.

Najvažnije nagrade: Godišnja nagrada *Vladimir Nazor* za 2004., Srebrna plaketa za najbolja ostvarenja europskih mladih arhitekata European Architecture Award *Luigi Cosenza* 2004., treća nagrada 41. Zagrebačkog salona arhitekture, priznanje *Piranesi*, Godišnja nagrada ULUPUH-a, nagrada 36. Zagrebačkog salona arhitekture, posebno priznanje 47. zagrebačkog salona – arhitektura i urbanizam, Nagrada *Bernardo Bernardi* UHA-e 2012.

Architizer Awards, finalistica izbora (jedna od pet) za nagradu za najbolji interijer 2012., East Centric Arhitekt Awards 2013., tjejalna nagrada u kategoriji interijer.

S Radionicom arhitekture za Muzej vučedolske kulture osvojila je nominaciju za Mies van der Rohe Award 2017., prvu nagradu u kategoriji javnih zgrada na Trijenalu Bukurešt / East Centric Arhitekt Awards 2016., Godišnju nagradu *Vladimir Nazor* za 2015., Godišnju nagradu *Viktor Kovačić* 2015., Veliku nagradu 40. Zagrebačkog salona arhitekture.

Radi kao vanjska izvanredna profesorica na Fakultetu građevinarstva, arhitekture i geodezije u Splitu, na Katedri za arhitektonsko projektiranje, na kojoj predaje predmete Arhitektonsko projektiranje i Arhitektonska prezentacija.

MDC: Uspješno surađujete s muzejima u oblikovanju povremenih izložaba / stalnih postava. Što ste po zvanju te kako ste i kada svoj profesionalni interes usmjerili i prema dizajnu izložaba ili stalnih postava?

VI.: Po struci sam arhitektica, završila sam Arhitektonski fakultet u Zagrebu.

U praksi se bavim širokim područjem arhitektonskog projektiranja, od stanovanja i projektiranja javnog prostora do postava izložaba te projektiranjem interijera i projekata iz područja produkt-dizajna. Aktivna sam kao vanjska suradnica u edukaciji, u zvanju izvanredne profesorice na Katedri za arhitektonsko projektiranje na FGAG-u u Splitu (Fakultetu građevinarstva, arhitekture i geodezije).

Prvi projekt prostornog postava izložbe koji sam radila (s kolegom arhitektom Milanom Štrbcem) bio je Zgraf 9, međunarodna izložba dizajna u Zagrebu. Tada nije bio završen Muzej suvremene umjetnosti, pa se izložba radila u hali Zagrebačkog velesajma, u paviljonu 19, u kojemu je MSU bio privremeno smješten. U uvjetima kratkog roka i nedostatka sredstava te u prostoru u kojemu se nisu smjele raditi intervencije koje bi zadirale u tkivo građevine, projektiranju se prišlo dijalogom između tih ograničenja, uvjeta postojećeg prostora, heterogenosti izložaka i dimenzija hale u kojoj se izložci relativno malih dimenzija gotovo izgube. Iz tog se dijaloga razvilo rješenje postava kao lebdećeg meandra, neovisnog elementa kao podloge za postav izložaka, koja ujedno stvara intimne, sagledive prostore. Ohrabrena uspjehom i percepcijom stručne javnosti realizacijom Zgrafa 9, s radošću sam se nastavila baviti projektiranjem postava izložaba, kako privremenih, tako i stalnih postava. Za realizaciju arhitektonskog djela od ideje do realizacije potrebno je najmanje nekoliko godina, i zato mi rad na povremenim izložbama omogućuje slobodnije eksperimentiranje prostornim konceptima i materijalima, istraživanje svjetla te odnosa suvremene intervencije i postojećega građevnog tkiva. Od ideje do realizacije projekta postava izložbe vrlo je kratko vrijeme, rezultat je brzo vidljiv i opipljiv, a nije trajan. Upravo se zato mogu hrabrije pomicati granice jer efemernost pruža više mogućnosti za iskorake. Iz takvih se radova mnoga znanja proizašla iz istraživanja i eksperimenta kasnije mogu primijeniti u projektima stalnih postava, ali i u svim područjima arhitekture kojima se bavim.

MDC: Smatrate li da dizajn muzejskih izložaba ima svojih specifičnosti? Koje biste od njih izdvojili?

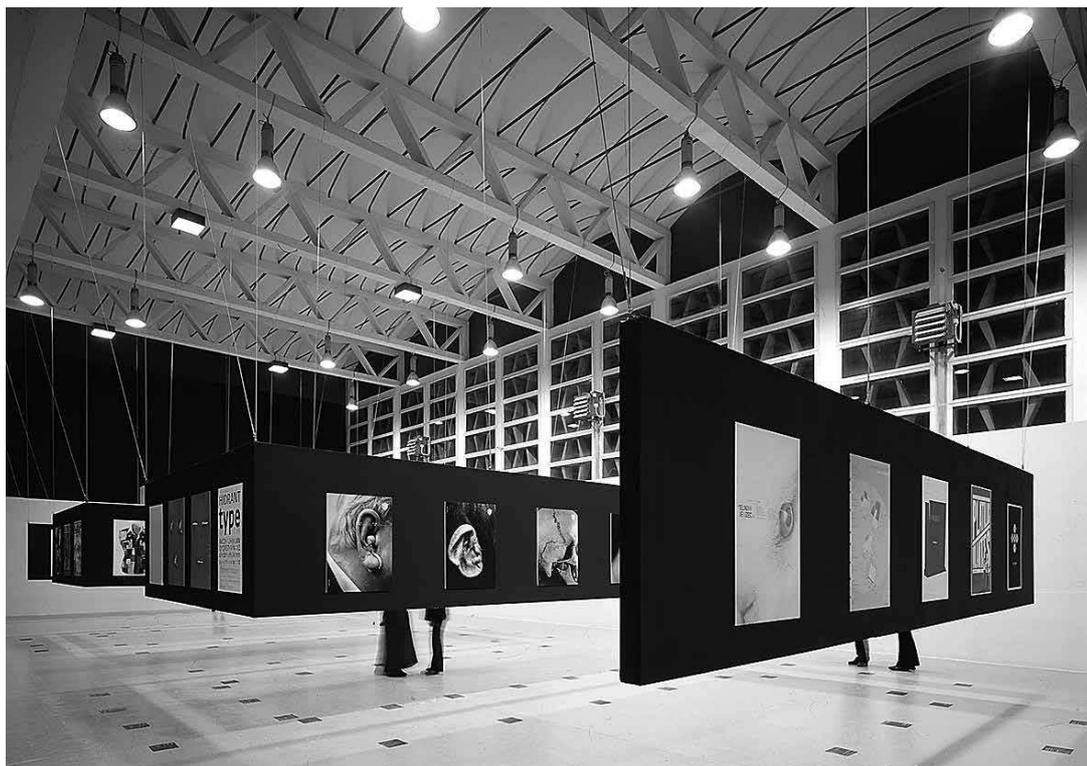
VI.: Promatrano sa stajališta arhitektonskog projektiranja, ako niste ujedno i autor zgrade novog muzeja, onda

gotovo po pravilu intervenirate unutar zatečenog prostora. Stoga je projektiranje postava izložbe svojevrsna interpolacija novog elementa unutar zadane strukture, bilo da je samo riječ o postavljanju izložaka u prostor, ili pak o projektiranju nove strukture unutar postojeće. Dakle, riječ je o suodnosu izložaka, postojećeg prostora, oblikovanja elemenata postava i kreiranju njihova odnosa s korisnikom. Gotovo ne postoje modeli ili "tipologije" za koje bismo mogli reći da su univerzalno primjenjivi. Svaki projekt ovisi o temi, odnosno o izložcima, o prostoru u kojemu se izlaže i poruci koja se njime želi prenijeti. Naš je zadatak optimalna prezentacija u kojoj oblikovanje postava ni u jednom trenutku ne smije prevladati sadržaj. To je kontinuirani hod po rubu koji se nipošto ne smije prijeći. Bolje je da izložba bude asketska nego da je predizajnirana.

MDC: Muzejski projekti obuhvaćaju vrlo često vrlo širok dijapazon baštinskih tema što pred vas stavlja izazov učenja i interpretacija. Osim inicijalnih uputa i razrada tema koje dobivate od kustosa koliko se tim aspektom morate baviti sami (ili članovi vašega tima)?

VI.: Pri projektiranju postava izložbe iznimno je važno upoznati građu koja se izlaže, ne samo u fizičkom obliku, već i u popratnim narativima vezanima za određenu temu. Nastojim što potpunije istražiti temu i saznati sve o njoj uz pomoć i upute kustosa, ali i samostalno. Naime, samo na taj način mogu postavom jasno odgovoriti na kompleksnost teme jer muzeji nikada ne pričaju jednostavne priče. Često vlastiti rad proširim istraživanjem s članovima tima koji rade na projektu. Činjenica da nisam stručnjakinja za većinu tema pomaže mi u fokusiranosti na bit informacije, njezino pojednostavnjenje i prenošenje krajnjem korisniku. Što je tema bolje upoznata, to u konačnici rezultira boljim prostornim rješenjem. Najveće je umijeće popratnu informaciju koja nije fizički izložak svesti na najprihvatljiviju razinu kojom se ne opterećuje postav.

sl. 1.-3. Zgraf 9, međunarodna izložba dizajna, Zagrebački velesajam, paviljon 19, Zagreb
autor fotografija: D. Fabijanić

MDC: Koji su vam vaši najdraži projekti i zašto? (izdvojite nam neke)

V.I.: O Zgrafu 9 već sam govorila, taj mi je projekt vrlo drag ne samo zato što je to bila prva izložba na kojoj sam radila, već i zato što nam je ravnateljica Zgrafa 9 Nevena Tudor dala punu projektantsku slobodu i potporu za iskorak u odnosu prema standardnom postavu

mahom grafičkog materijala. Također je iznimno iskustvo bila i sama mogućnost da se zamišljeni koncept u potpunosti realizira, i to u kratkom roku, s prućenim izvođačem.

Donassy otvoreni atelier pak nije klasični postav izložbe već je projekt izložbeno-prodajnog prostora na temelju kojega je kasnije napravljen projekt za Bijelu sobu u

Muzeju Apoksiomena u kojoj je ta antička skulptura izložena. Projekt je nastao za moju majku, modnu dizajnericu Branku Donassy, a cijela je realizacija izvedena u suradnji s njezinim atelijerom. Donassy otvoreni ateljer nastao je kao privremeni, fleksibilni izložbeno-prodajni prostor. Postojeći lokal u historicističkoj građevini bačvastog svoda trebalo je transformirati minimalnim sredstvima i bez građevinskih zahvata, a najvažniji zahtjev bila je nenametljiva difuzna svjetlost kako bi se vidio svaki detalj odjernih predmeta i doživjela tekstura materijala. Traženjem odgovora na taj zadatak pokazalo se da translucentni tekstil iza kojega se smještaju rasvjetna tijela omogućuje izvrsnu difuziju, a ujedno do te mjere dematerijalizira prostor da se odjevni predmeti dodatno ističu, pa se odabir bijelog tekstila proširio na artikulaciju cijelog prostora.

Inicijalni koncept za optimalnom rasvjetom na taj se način razvio u cjelovitu prostornu intervenciju u čijoj se realizaciji preklapaju mediji arhitekture, mode i tehnologije preuzete iz modnog dizajna, spojeni u jedinstvenu konceptualnu cjelinu.

Primarno sredstvo oblikovanja tog prostora jest elastična translucentna tkanina koja je krojena i sašivena prema *couture* načelima, bez potkonstrukcije, montirana isključivo točkastim sidrenjem u postojeću strukturu, čime je postignuta autonomna voluminozna struktura. Konceptcija se referira na istraživanje avangardnih formi i konstrukcije te na perfekciju izvedbe dizajna Donassy. Nakon realizacije Donassy otvorenog ateljera bile smo pozvane primijeniti to načelo i na Bijelu sobu u Muzeju Apoksiomena.

Stalni postav Muzeja vučedolske kulture, nastao u intenzivnoj komunikaciji s kolegom prof. Goranom Rakom i autorskim timom zgrade muzeja iz Radionice arhitekture te arheolozima autorima muzeološke koncepcije, zasigurno je medijski najeksponiraniji projekt u kojemu sam sudjelovala. U unutar iznimne građevine, koja se poput serpentine urezala u teren, izložbeni postav projektiran je tako da se čini sastavnim dijelom cijele muzejske zgrade, odnosno da je sve zajedno integralna cjelina u kojoj se brišu granice između okoliša, arhitekture, postava i izložaka.

Muzej je projektiran *in situ* i izložba originalnim predmetima, rekonstrukcijama i multimedijalnim sadržajima prikazuje arheološka nalazišta prapovijesne vučedolske kulture, naglašavajući linearni pokret kroz muzejsku priču i ujedno apostrofirajući moment. Izložbeni elementi plutaju u prostoru i vode posjetitelja kroz muzej neodvojivo od eksponata. Za mene je cjelokupni stvaralački proces bio neprocjenjivo iskustvo i učenje o fascinantnoj prapovijesnoj kulturi. Razgovori s arheolozima prof. Aleksandrom Durmanom i ravnateljicom Mirelom Hutinac te mogućnost edukacije otvorili su mi potpuno nov svijet i donijeli pravo osobno i profesionalno bogatstvo.

MDC: Koji je projekt za vas bio najzahtjevniji, bilo u prenošenju idejnog rješenja, bilo u rješavanju tehničkih problema?

V.I.: Na poziv arhitekta prof. Idisa Turata, jednoga od autora Muzeja Apoksiomena, nakon što je posjetio Donassy otvoreni ateljer, inicijalna je koncepcija oblikovanja tog prostora primijenjena na sobu Apoksiomena kako bi se primijenila difuzna, nenametljiva rasvjeta i neutralna pozadina za prezentaciju antičkog kipa. Cijeli je prostor Bijele sobe u Muzeju Apoksiomena, koji je izvorno poligonalnih oblika, oblikovan u opnu od translucentoga elastičnog tekstila, potpuno mekih i tečnih, apstraktno skulpturalnih formi.

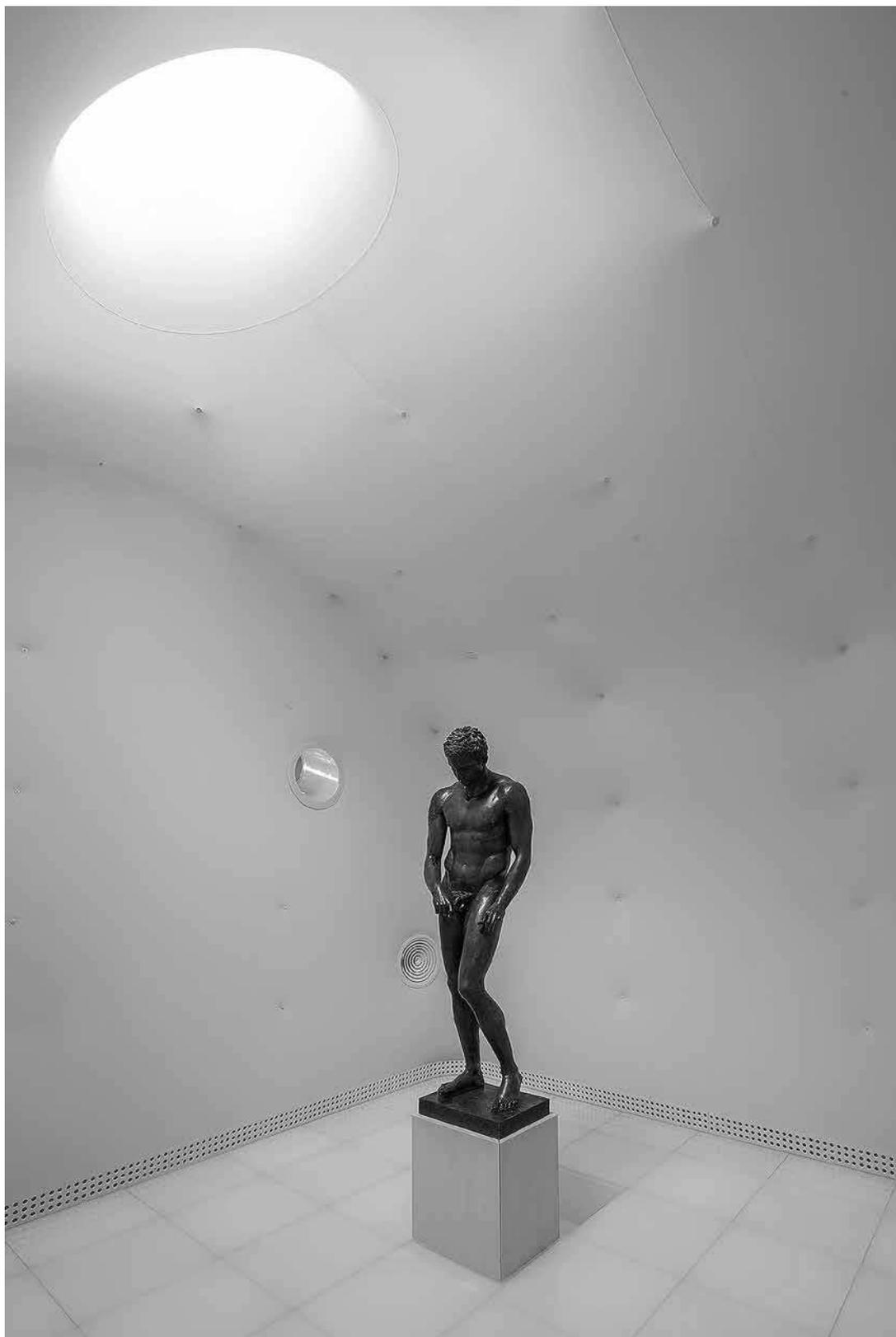
Sam proces izvedbe uključivao je brojna istraživanja postupka izrade s obzirom na rasvjetna tijela i ostalu zadanu tehničku infrastrukturu te vizualne prodore iz drugih prostorija. Osim arhitektonskih nacrti, makete, proračuna tekstilne konstrukcije s uključenim faktorom rastezljivosti materijala, razvijen je sustav pričvršćenja jer je cijelu opnu prije postavljanja trebalo izvesti savršenom preciznošću i u jednom komadu. Sitne prilagodbe poput "oka" u prostoru krovnog prozora rađene su *in situ*, baš kao savršeno odijelo krojeno i sašiveno po mjeri. Opna je fizički odvojena od okolnog prostora, ne dodiruje ga, te je pričvršćena točkastim sidrenjem. U projektiranju i realizaciji sobe Apoksiomena sudjelovale su različite struke i stručnjaci: arhitektica, modna dizajnerica, konstruktorica odjeće, krojačica. U izradi bravarskih pričvršćivača i ostalih elemenata surađivali smo sa strojarskim inženjerima i bravarskom radionicom. Tu su, naravno, i električari, kao i mnogobrojni instalateri koji su morali napraviti određene izmjene s obzirom na izvorno projektirano i izvedeno stanje.

U konačnici je postignuta potpuna dematerijalizacija prostora koja sa svjetlećim podom čini optimalno osvjetljenje, tako da cijelim prostorom dominira upravo statua. Okolni prostor gotovo nestaje u apstraktnom oblaku, a posjetitelju preostaje samo vizualna komunikacija sa skulpturom.

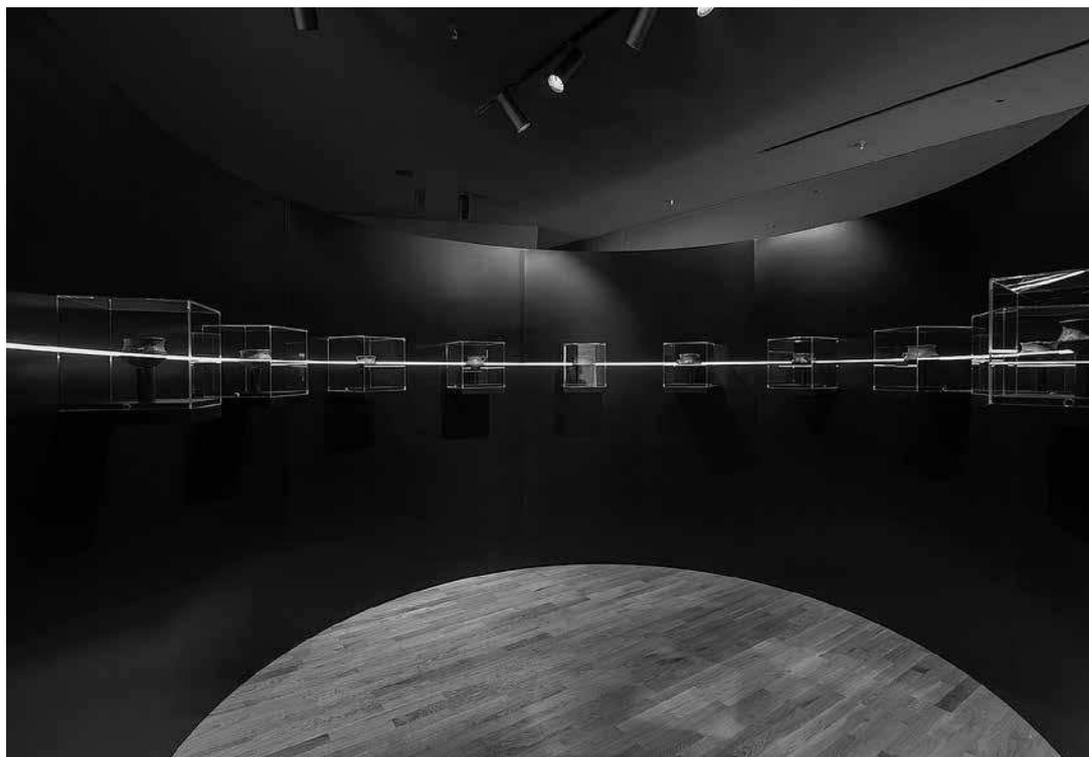
MDC: Kako vidite muzeje u budućnosti?

V.I.: Muzeji se već sada nalaze pred velikim izazovom zadržavanja statusa čuvara i promocije baštine i kulture općenito na suvremen, ali prikladan način. Dakle, mogu govoriti o tome što se događa već sada i reflektirat će se na bližu i dalju budućnost.

Muzeji i druge kulturne institucije pod velikim su imperativom profitabilnosti; uspješnost nekoga kulturnog projekta počela se mjeriti brojem posjetitelja i prodanih ulaznica, kao da je riječ o kakvu komercijalnom proizvodu. Takva očekivanja brojčanih rezultata dovode voditelje institucija i kustose u nepovoljan položaj i nameću im imperativ privlačenja posjetitelja po svaku cijenu, a sve to ima prividne, kratkoročne rezultate, no dugoročno vrlo ozbiljne posljedice.

sl. 4. Muzej Apoksiomena
autori fotografija: Bosnić & Dorotić

sl.5.-8. Muzej Vučedolske kulture, Vukovar
autor fotografija: M. Bernfest

Smatram da se takvo stajalište prema kulturi, koje postaje sve učestalije, mora promijeniti jer nas sve zajedno uvodi u kulturu spektakla, pri čemu se vrijedna baština katkad i vulgarizira. Najveći izazov pred muzejima jest pronalaženje načina na koji će primarno ostati čuvari baštine, odgajati novu publiku bez podilaženja lošem ukusu i zadržati dostojanstvo mjesta podizanja razine

kulturne ljestvice, mjesta umjetnosti i edukacije, a ne površne, jednokratne zabave.

Razgovor vodila: Lada Dražin-Trbuljak, Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb